Partiernas döende och politikernas seende

Häromveckan kunde Karin Bojs, DN:s vetenskapsredaktör, meddela en verklig världsnyhet. En forskargrupp på Karolinska Institutet i Stockholm, ledd av docent Jonas Frisén, har visat att även stamceller hos vuxna – inte bara embryonala stamceller – förmår nybilda celler av många olika slag. Dittills hade det varit en allmänt etablerad sanning, återfunnen i alla läroböcker, att en cell är en cell är en cell. En gång hjärncell, alltid hjärncell.

Upptäckten öppnar fantastiska perspektiv. Man kan tänka sig en framtid där personer som drabbats av Parkinsons sjukdom tar ett piller som får stamceller i hjärnan att börja bilda nya nervceller av det slag som producerar dopamin – eller att man odlar stamceller i näringslösning, styr dem till att bli rätt sorts celler och sedan återinplanterar dem. Det finns gott hopp om att sjuka i en sådan framtid återfår förlorade funktioner, åter kan gå och tala, på nytt kan minnas.

Hos diabetiker skulle man kunna återskapa insulinproducerande celler som upphäver sjukdomen.

När stamceller tas från individen själv – men får signaler att ändra funktion – når man två stora fördelar jämfört med att utgå från embryon. Dels undgår man problemet med bortstötning; cellerna är ju inte främmande utan är tagna från patientens egen kropp. Dels slipper man de etiska problem som kan vara förknippade med att utgå från befruktade ägg.

Varför stannar du på Karolinska Institutet?, frågar jag Jonas Frisén under en studiedag på KI. Hans skrivbord är fyllt av gratulationsbrev från kollegor runtom i världen. Han skulle välkomnas som forskare överallt i världen, i synnerhet på ledande amerikanska forskningscentra.

Jonas Friséns svar handlar om förutsättningarna som forskare. Ett tätt campus gör det lätt att korsbefrukta mellan olika discipliner. Experimentet med stamcellernas förmåga att förvandlas till blodceller, hjärtceller, leverceller etc blev möjligt genom att en annan forskare på KI utvecklat modeller för att använda mus- och kycklingfoster i experiment. KI är vidare attraktivt för världsledande forskare att komma till och föreläsa (närheten till Nobelpriset spelar in), så forskarna där känner att de finns med i centrum av det internationella vetenskapssamfundet. Praktiskt taget varje dag hålls högklassiga gästföreläsningar.

KI är det största medicinska forskningscentret i Europa, enligt den drivande rektorn Hans Wigzell. 2 200 doktorander finns där, fler än på hela Stockholms universitet. Samarbetet med Tekniska högskolan utvecklas nu också på ett ytterst fruktbart sätt. Man möts i det nya ämnet »bioinformatik«. Ur forskningen kommer även ny teknologi, som kan få många applikationer. Samma metod som forskare på KI utvecklat för att kunna se celler klarare visar sig vara användbar även för att avslöja förfalskade sedlar och ta bort brus i mobiltelefoni!

Jonas Friséns forskargrupp består av sju doktorander och tre gästforskare. Hälften är »utlänningar«: två amerikaner, en grek, en finländare och en tysk. Det är ett tecken på attraktionskraft i miljön och i forskningen. I många grupper på KI möter jag denna typ av blandning, också med asiater och forskare från Östeuropa. Varför kom du hit? frågar jag en tysk

doktorand hos professor Klas Kärre, som leder fantastisk intressant forskning kring så kallade »natural killers«, dvs hur man kan stimulera kroppens naturliga försvarssystem för att gå in och döda cancerceller. »Det var en mer internationell forskningsmiljö än i Tyskland, och med engelska som arbetsspråk och känd för att vara bra«, blev ungefär svaret.

KI ser nu också strömhopp av goda forskare från Astra och Pharmacia, när dessa gamla spjutspetsföretag omvandlas till delar av världskoncerner med mer strömlinjeformat utvecklingsarbete. Det har det goda med sig att en del kommer tillbaka till universitetsforskningen, andra bidrar till en ny våg av små, högklassiga biotech-företag i Sverige.

Den gångna veckan uppmärksammades partiernas döende. Medan de finns och har makt borde vi också uppmärksamma partiernas seende. Vilket är politikens fokus?

Grovt skisserat tror jag man kan säga att politiken i Sverige sedan 50 år har haft tre dominerande synfält:

1. *Fördelningsfasen.* Under 50- och 60-talen kom tillväxten så lätt i spåren av Europas återuppbyggnad efter kriget och handelns liberalisering i världen. Visst, Tage Erlander var som statsminister starkt intresserad av forskning och kunskapsskola. Men den dominerande föreställningen blev ändå att industrin växte naturligt och att den politiska huvudfrågan var hur man skulle fördela dess frukter. I Sten Anderssons memoarer finns från den här tiden överhuvudtaget inte frågan hur man ska åstadkomma tillväxt. Visst förekom också ekonomisk politik, men väsentligen i form av att hålla nere inflation och utjämna konjunkturer och en diskussion kring i vilken takt de offentliga utgifterna kunde få öka.
2. *Antimarknadsfasen.* Under 70-talet kom fientligheten mot

näringslivet från två håll: dels från en återuppväckt socialism (löntagarfondsdebatten), dels från en grön reaktion (kärnkraftsdebatten, antitillväxtvågen, den regionalpolitiska styrningen bort från de stora städerna). Klangbotten var övermod efter 60-talets snabba tillväxt.
3. *Underskottsåren.* 80- och 90-talen har helt dominerats av statens ansträngningar att få ordning på sina egna finanser. Frågor kring besparingar har stått i centrum för valrörelser, regeringsutövning och politisk debatt.

Alla dessa tre faser borde nu vara över, såsom dominerande synfält. De viktigaste fördelningsfaktorerna är kunskap (en bra skola) och högkvalitativt arbete; redan av detta skäl måste skapandet vara fokus. Att styra och ställa med näringslivet och förstöra tillväxtförutsättningar håller inte, när vi öppnat oss helt – med socialdemokratins aktiva tillskyndan – för en öppen global ekonomi. Underskotten är borta.

Tiden är inne för en *fjärde fas*, för 2000-talet. Dess synfält heter: *attraktionspolitik.* Regeringars och politikers hela tänkande måste domineras av frågan: hur kan vi bidra till att svenska miljöer blir så attraktiva som möjligt att verka i, forska i, skapa företag i?

Då är Karolinska Institutet och dess förutsättningar – eller vad som händer på »Umeå Life Science Center« – inte mindre frågor utan måste höra till det centrala, det som en regering bör ägna sig mest åt. Varje åtgärd måste prövas från ett attraktionsperspektiv. Tyskland kommer nu starkt inom biotech. Dubbla löner för forskare i Tyskland kan jag klara, säger Hans Wigzell, »men när det börjar bli fyrdubbla får vi svårt att konkurrera«.

Kan vi ha en särskild skatt på utbildning (kallad »värnskatt«)? Bör vi ha det? Är det klokt av Sverige att fortsätta sänka de

statliga anslagen till medicinsk forskning, när Storbritannien, Kanada, USA mer än fördubblat sina motsvarande anslag under fem år? Har vi en budgetprocess inom regeringen som gör det möjligt att »tänka stort«, att tredubbla forskningsanslaget – den miljard det skulle kräva är ändå bara tiondelen av vad man har släppt fram i expanderande sjukförsäkringskostnader – till vad som kan bli en svensk framgång av samma mått som IT, i stället för att slentrianmässigt förhandla om fem procent på marginalen?

Tänk stort och med blicken hela tiden fäst på frågan: vad kan göra svenska miljöer ännu mer attraktiva? Detta borde nu bli huvudriktningen för alla politiker och regeringar. Vi måste utveckla mer som är attraktivt än midsommar. Och vi bör vårda våra unga forskarbegåvningar, även dem som strävar på utan att bli IT-miljonärer över en natt. Skulle inte även de kunna lyftas fram som nationens hjältar av statsministern?

25 juni 2000